

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

7. Międzynarodowy Festiwal — Muzyki
Europy — Środkowo — Wschodniej

eufonie

Poświęty i powidoki

Przeżycia:
Mendelssohn / Mahler

Warszawa — 17 listopada 2025

Przeżycia: Mendelssohn / Mahler

17 listopada (poniedziałek) ——— 19.00

Teatr Wielki – Opera Narodowa
Sala Moniuszki
pl. Teatralny 1
Warszawa

Honorowy patronat: Jego Ekscelencja Valdemaras Sarapinas,
Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Republiki Litewskiej
w Rzeczypospolitej Polskiej

Program koncertu

Felix Mendelssohn-Bartholdy

(1809–1847)

Koncert skrzypcowy e-moll op. 64

(1844/1845)

Allegro molto appassionato

Andante

Allegretto non troppo –

Allegro molto vivace

* * *

Gustav Mahler

(1860–1911)

I Symfonia D-dur (*Tytan*)

(1896/1910)

Langsam. Schleppend.

Wie ein Naturlaut

Kräftig bewegt, doch nicht zu schnell

Feierlich und gemessen,

ohne zu schleppen

Stürmisch bewegt

Wykonawcy:

Sinfonia Varsovia

Radosław Szulc

dyrygent

Julian Rachlin

skrzypce

Przeżycia: Mendelssohn / Mahler

Od zawsze toczy się spór o sens i działanie muzyki. Niektórzy uważali, że muzyka jest sztuką łączenia dźwięków w taki sposób, by powstawało wrażenie pięknego współbrzmienia i doskonałości formy muzycznej; inni natomiast sądzili, że istota muzyki polega na przedstawieniu rzeczywistości pozamuzycznej. Ferenc Liszt, jeden z najwybitniejszych artystów okresu romantyzmu, dostrzegł, że w konsekwencji tego sporu wykształciły się w XIX wieku dwa podejścia do komponowania. W pierwszym liczyła się dbałość o klasyczny kształt formalny i atrakcyjność brzmieniową, w drugim chodziło o sugestywne odwzorowanie treści o charakterze pozamuzycznym.

Felix Mendelssohn-Bartholdy, zwolennik pierwszej z tych postaw, uważał, że dzieło muzyczne musi cechować się klasyczną elegancją i pięknem, które zawsze powinny dominować nad przedstawianiem elementów rzeczywistości. I pozostał wierny temu przekonaniu, choć fascynowała go przyroda oraz uwielbiał podróżować i poznawać ciekawe miejsca. Te doświadczenia wpływały na jego muzykę tylko pośrednio (*III Symfonia „Szkocka”*, *IV Symfonia „Włoska”*) i decydowały co najwyżej o kolorystyce lokalnym. Całą spuściznę Mendelssohna-Bartholdy’ego cechuje ogromna dbałość o wysmakowane proporcje strukturalne i atrakcyjny kształt utworu oraz o jego zmysłowość i subtelność brzmieniową.

Najpełniejszą tego realizację stanowi z pewnością ukończony w 1844 roku (poprawki partii solowej pochodzą z roku 1845) *Koncert skrzypcowy e-moll* op. 64, w którym wyrafinowanie brzmieniowe, atrakcyjność i śpiewność melodii, a także powab i czar harmoniki osiągają niezrównany poziom. Mimo zgodności z klasyczną trzyczęściową budową i kontrastowym układem tempa w poszczególnych ogniach (co odpowiada wzorcom z czasów Mozarta) Mendelssohn nie zrezygnował z romantycznego indywidualizmu. Przejawia się on w połączeniu części, pomiędzy którymi nie następują przerwy, a co najwyżej krótkie łączniki – przetrzymany dźwięk w partii fagotu po części pierwszej i kilkunastotaktowy wstęp do części trzeciej. Taki pomysł otworzył drogę późniejszym twórcom romantycznym i był jednym ze źródeł formy poematu symfonicznego.

W przeciwieństwie do Mendelssohna Gustav Mahler wielokrotnie zaznaczał, że jego twórczość ma charakter programowy, czego wyrazistym przejawem jest jedna z jego wypowiedzi: „Symfonia znaczy dla mnie budowanie świata wszelkimi możliwymi środkami istniejących technik”¹. Tę postawę odzwierciedla już jego *I Symfonia D-dur*, wykonana po raz pierwszy w Budapeszcie w 1889 roku, ale podlegająca później rozmaitym redakcjom od autorskim. W wersji pierwotnej była to pięcioczęściowa symfonia programowa, której tytuł *Tytan* został zaczerpnięty z powieści Jeana Paula. W 1896 roku Mahler usunął część drugą, a w wywiadzie udzielonym „*Neues Wiener Tagblatt*” przed wiedeńską premierą w 1900 roku przekazał własne rozumienie utworu, którego podmiotem stał się młody bohater, przeżywający radości i cierpienia, podejmujący walkę z przeciwnościami i zwyciężający.

Istotna rola w ewokowaniu tych treści przypada muzycznemu odwzorowaniu natury, co objawia się poprzez sugestywną stylizację ptasich śpiewów, realizowaną już od początku utworu w partiach fletów, obojów i klarnetów. Poznawanie świata przez bohatera wiąże się jednak równie mocno z profanum ludzkiej egzystencji. Zostaje to odwzorowane w ludycznym, nieco kostycznym tańcu (*ländler*) w części drugiej, a także wyraża się banałem marsza żałobnego i groteskowym brzmieniem jarmarcznej kapeli żydowskiej w części trzeciej. Kulminację doświadczeń negatywnych zawarł Mahler w finale symfonii, co zwiastują dobór żałobnej tonacji f-moll, wprowadzenie demonicznej fanfary strachu czy obecność ryczących instrumentów dętych. Jednak przełamanie doznań negatywnych i wyjście poza pesymizm egzystencjalny prowadzi bohatera do triumfalnej apoteozy, powracającej do zwycięskiej tonacji D-dur.

Do zrozumienia *I Symfonii* przydatne wydaje się również odczytanie intertekstualne, gdyż Mahler włączył tu cytaty melodyczne ze swoich wcześniejszych utworów, głównie z cyklu *Pieśni wędrującego czeladnika*. Słowa owych pieśni, skojarzone z motywami muzycznymi stanowiącymi ewokację natury czy zawód miłosny, uwydatniają znaczenia pozamuzyczne dzieła.

Ryszard Daniel Golianek

¹ Nathalie Bauer-Lechner, *Erinnerungen an Gustav Mahler*, Leipzig 1923, s. 19. Cytat w tłumaczeniu Ryszarda Daniela Golianka.

Sinfonia Varsovia

Zespół powstał w 1984 roku w wyniku powiększenia składu Polskiej Orkiestry Kameralnej Jerzego Maksymiuka. Orkiestra zawiązała artystyczne przyjaźnie z najwybitniejszymi dyrygentami, wśród których znaleźli się Witold Lutosławski i Lorin Maazel, oraz z solistami, do których należą Piotr Anderszewski, Martha Argerich

i Anne-Sophie Mutter. Do tej pory Sinfonia Varsovia zagrała ponad 4000 koncertów na 5 kontynentach i nagrała ponad 300 płyt, m.in. dla wytwórni Decca, Deutsche Grammophon, Naxos, Sony i Warner. Od 2004 roku dyrektorem Sinfonii Varsovii jest Janusz Marynowski.

Radosław Szulc

– dyrygent

☐ Wolfgang Schmidt

„Nie była to strata, lecz raczej niezwykle objawienie” – pisała prasa angielska po koncercie City of Birmingham Symphony

Orchestra pod batutą Radosława Szulca, który zastąpił Jaapa van Zwedena. Szulc studiował dyrygenturę w Wiedniu. Jako dyrektor artystyczny Kammerorchester des Bayerischen Rundfunks odbył liczne tournée po Europie z solistami, takimi jak Lang Lang, Mischa Maisky i Janine Jansen. Szulc dyrygował wieloma orkiestrami, m.in. Bamberger Symphoniker, MDR-Sinfonieorchester, Orchestre de Chambre de Lausanne i BR-Symphonieorchester.

Julian Rachlin

– skrzypce

☐ Marco Borggreve

Trwająca od prawie czterech dekad kariera Juliana Rachlina jest rzadko spotykaną opowieścią o historii ewolucji artystycznej – od jednego

z najsłynniejszych na świecie cudownych dzieci po wielowymiarowego muzyka u szczytu swojej profesji. W wieku 14 lat artysta zadebiutował z Filharmonikami Wiedeńskimi pod dyрекcją Riccardo Mutiego i od tamtego czasu niezmiennie oczarowuje publiczność na całym świecie jako skrzypek i altowiolista wyróżniający się niesamowitą głębią wyrazu i biegłością techniczną. Rachlin od lat buduje również znakomitą reputację jako dyrygent, dyrektor artystyczny i kreator kultury.

Organizatorzy

Dofinansowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Sinfonia
ORKIESTRA
Warszawa

Mecenas

Partner strategiczny

Patronat honorowy

Prezydent
miasta stołecznego
Warszawy

Partnerzy

Filharmonia
Narodowa

INSTYTUT
ADAMA
MICKIEWICZA

Patroni medialni

dwójka
POLSKIE RADIO

wysokieobcasy.pl

PORTAL
PRESTO

Glissando

Festiwal jest członkiem

Bilety

Bilety²⁴

eufonie.pl